

Rapport

Rapport over een klacht over het regionale politiekorps Fryslân

Datum: 17 september 2012

Rapportnummer: 2012/151

Feiten

Wat is er gebeurd?

De aanhouding

Op donderdag 6 augustus 2009 werd verzoeker om 5:21 uur aangehouden en meegenomen naar het politiebureau. Daar werd hij om 5:40 uur ingesloten en voorgeleid aan de hulpofficier van justitie. Op het politiebureau aangekomen gaf verzoeker aan dat hij graag een advocaat wilde spreken voorafgaand aan het eerste verhoor. Hij heeft dit zowel tijdens de insluitingsfoullering als later op cel aan de hulpofficier van justitie aangegeven. De hulpofficier van justitie heeft om 5:55 uur gebeld met de pikettelefoon, maar kreeg geen gehoor. Daarop is de voice-mail ingesproken. Ook de voice-mail van de piketadvocaat is ingesproken, maar de advocaat heeft niet teruggebeld. Uiteindelijk vond het verhoor om 9:29 uur plaats zonder dat verzoeker voor die tijd een advocaat heeft gesproken. Het verhoor werd om 11:30 uur afgesloten. Volgens de politieambtenaar die het verhoor afnam, had verzoeker bij aanvang van het verhoor gezegd dat hij afzag van het consulteren van een advocaat. Verzoeker ontkent dit. In het proces-verbaal van aanhouding is hierover niets opgenomen.

Verzoeker is door de rechter veroordeeld tot het betalen van een boete.

Informatie over de aanhouding bij veel mensen bekend

Verzoeker, die werkzaam is in de horeca, hoorde via via dat er binnen de horeca over zijn aanhouding werd gesproken. Dit waren volgens verzoeker suggestieve gesprekken waarin ook details over zijn psychische gesteldheid werden besproken. De betreffende horecawerknemer (verder: de heer X) had volgens verzoeker gezegd dat hij deze informatie van de politie had ontvangen. Politieambtenaar S. had met verzoeker over deze klacht gesproken. Deze opperde dat er mogelijk op de gang in de discotheek waar verzoeker werkt, over is gesproken. Op die manier zou de informatie bij veel mensen terecht hebben kunnen komen.

Tijdens de klachtenprocedure kwam naar voren dat navraag was gedaan bij X en S. over de vraag waar die informatie vandaan kwam. Er was daaruit volgens de politie geen informatie naar voren gekomen waaruit bleek of en hoe informatie over verzoekers aanhouding naar buiten was gekomen. Verzoeker vond het antwoord van de klachtencommissie niet bevredigend. Er bleek niet uit wat er precies wel naar voren was gekomen.

Daarnaast opperde de politie dat de informatie via verzoeker bekend was geraakt bij andere personen. Immers, verzoeker had gesproken met zijn werkgever. Verzoeker stelde dat hij hier slechts met weinig mensen in zijn omgeving over had gesproken. Hij schaamde

zich er namelijk voor dat deze informatie over hem rond ging.

Ook was het volgens de politie mogelijk dat de getuigen of omstanders van het voorval over de aanhouding hadden gesproken.

Indienen van een *klacht*

Verzoeker diende over beide punten een klacht in bij de korpsbeheerder. Deze klachten werden ongegrond verklaard. Daarop wendde verzoeker zich tot de Nationale ombudsman.

Klacht

Verzoeker klaagt erover dat hij voorafgaand aan zijn eerste politieverhoor op 6 augustus 2009 geen advocaat heeft kunnen consulteren, ondanks dat hij heeft aangegeven van deze mogelijkheid gebruik te willen maken.

Verzoeker klaagt er tevens over dat de politie over zijn aanhouding heeft gesproken met een oud-collega van hem.

Visies

Ten aanzien van het consulteren van een advocaat

Wat is de visie van verzoeker?

Verzoeker heeft zowel tegen de politieambtenaren die hem hebben aangehouden, als tegen de hulpofficier van justitie gezegd dat hij een advocaat wilde spreken. Er is ook wel gebeld met een advocaat, maar het is verzoeker niet duidelijk waarom de politie verder heeft afgezien van het regelen van een advocaat nadat zij geen gehoor kreeg.

Volgens verzoeker is de lezing van politieambtenaar K. dat hij heeft afgezien van het raadplegen van een advocaat, niet juist. Hij vindt het dan ook niet kloppen dat de politie hem heeft verhoord zonder dat hij een advocaat heeft kunnen spreken.

Wat is de visie van de korpsbeheerder?

De korpsbeheerder acht de klacht ongegrond.

De korpsbeheerder lichtte toe dat de hulpofficieren van justitie die op het moment van aanhouding van een verdachte dienst hebben, verantwoordelijk zijn voor het waarschuwen

van de piketadvocaat voor consultatie- en verhoorbijstand tussen 07:00 en 20:00 uur. De politieregio Fryslân is verdeeld in twee clusters, Noord en Zuid. Per cluster kan één vaste en, indien deze niet beschikbaar is, één reserve piketadvocaat worden gebeld. De namen van deze piketadvocaten worden iedere avond door de Raad voor Rechtsbijstand per fax naar beide cellencomplexen gestuurd.

In het geval van verzoeker was gebleken dat de hulpofficier van justitie op verzoek van verzoeker contact had gezocht met een piketadvocaat, voor wie een voice-mailbericht werd achtergelaten. Ook bij de pikettelefoon werd een voice-mailbericht ingesproken.

De verhorende politieambtenaar heeft een paar uur later toen hij het verhoor ging afnemen, geen contact meer met de piketadvocaat gezocht, omdat verzoeker toen afzag van bijstand van een advocaat. De tussenliggende periode was overigens niet bedoeld om alsnog een advocaat te bereiken, aldus de korpsbeheerder.

De korpsbeheerder schetste ook de procedure op het moment dat de piketadvocaat niet te bereiken is. De Nationale ombudsman wijst erop dat dit de procedure is die geldt sinds de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor van het College van procureurs-generaal op 1 april 2010 van kracht is geworden (zie Achtergrond). Voor die tijd werd gebruik gemaakt van een werkinstructie van het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, die op sommige punten hiervan afwijkt (zie ook daarvoor onder Achtergrond).

De korpsbeheerder gaf aan dat er in de regel overleg plaatsvindt met de verdachte als de piketadvocaat niet bereikbaar is. Dat moet ook wel, schreef de korpsbeheerder, omdat na twee uur de hulpofficier van justitie kan beslissen of het verhoor zonder consultatie kan starten. (Dit was onder de voorgaande werkwijze een uur; N.o.) Als een advocaat niet bereikt kan worden in het cluster waar de verdachte is aangehouden, dan wordt ook wel geprobeerd de piketadvocaat van het andere cluster te bereiken. Dit lukt lang niet altijd vanwege de hoeveelheid consulten. Het komt dus voor dat het verhoor gestart wordt zonder dat consult heeft plaatsgevonden. Dit is echter toegestaan volgens de Aanwijzing, schreef de korpsbeheerder. Van belang daarbij is dat wordt gekeken of het met het oog op het onderzoeksbelang noodzakelijk is het verhoor uit te stellen. Dit is ter beoordeling aan de hulpofficier van justitie. Is hiervan geen sprake en is de consultatiebijstand niet gepleegd buiten schuld van de politie, dan wordt met het verhoor gestart, aldus de korpsbeheerder.

Er heeft in dit geval geen overleg met de officier van justitie plaatsgevonden. Evenmin heeft er overleg met verzoeker plaatsgevonden over het feit dat het verhoor gestart ging worden zonder dat hij een advocaat had kunnen spreken. Daarvoor bestaat geen verplichting volgens de Aanwijzing, aldus de korpsbeheerder. Bovendien speelde mee dat verzoeker had afgezien van juridische bijstand voorafgaand aan het verhoor.

Onbekend is gebleven of de advocaat op enig moment nog contact met de politie heeft gelegd.

Ten aanzien van het bespreken van de aanhouding met derden

Wat is de visie van verzoeker?

Verzoeker hoorde van een bekende, verder Q te noemen, dat iemand uit het horecacircuit, de heer X, over de aanhouding van verzoeker had staan praten met een groepje mensen. Toen Q aan de man vroeg hoe hij dit allemaal wist, vertelde deze dat hij dat van "een smeris" had gehoord. Verzoeker vond dat dit niet kon. De politie hoort dit soort informatie niet met derden te bespreken.

Tevens sprak verzoeker zijn angst uit dat de politie nu niet meer met hem zou willen samenwerken. Hij is als persoon zeer beschadigd geraakt. Het normaal uitvoeren van zijn

werk is voor hem bijna onmogelijk geworden. Het horecawereldje is klein en verzoeker is er al decennia in actief. De schaamte is groot, vooral omdat verzoeker ontkent dat hij het bewuste feit heeft gepleegd.

Wat is de visie van de korpsbeheerder?

De korpsbeheerder acht ook deze klacht ongegrond.

In de interne klachtbehandeling had de klachtbehandelaar aan verzoeker geschreven dat de politie met de heer X en met politieambtenaar S. had gesproken om te achterhalen hoe de informatie over verzoekers aanhouding in de openbaarheid was gekomen. Er is geen informatie naar voren gekomen waaruit blijkt of en hoe informatie over zijn aanhouding naar buiten is gekomen. De klachtbehandelaar deed de suggestie dat deze informatie ook op een andere wijze naar buiten gebracht had kunnen zijn. Bijvoorbeeld door het telefonisch contact dat verzoeker na zijn aanhouding met zijn leidinggevende had gehad. Of dat bijvoorbeeld getuigen of omstanders van het voorval en de aanhouding verzoeker hebben gesproken met vrienden en bekenden.

Naar aanleiding van het onderzoek door de Nationale ombudsman gaf de korpsbeheerder een iets andere lezing. Hij stelde dat er geen gesprek met de heer X had plaatsgevonden, om te voorkomen dat hij bevestigd zou worden in zijn verhalen over verzoeker.

Politieambtenaar S. heeft vanuit zijn functie na afloop van de uitgaansavonden in de stad doorgaans een gesprek met de portiers om bijzonderheden van de voorbije avond te bespreken. Deze gesprekken vinden plaats bij de uitgang van de verschillende horecagelegenheden. Tijdens deze gesprekken is nimmer over het voorval met verzoeker gesproken, aldus de korpsbeheerder. Wel had de heer S. met verzoeker over het voorval gesproken. De teneur van dat gesprek was dat verzoeker vond dat zijn relatie met de

politie hierdoor beschadigd was. De heer S. heeft aan verzoeker duidelijk gemaakt dat er voor hem geen reden was om niet meer met verzoeker te kunnen communiceren.

De korpsbeheerder gaf nog aan dat het mogelijk was dat de aangevers en andere betrokkenen verzoeker kenden of hem in de uitgaansgelegenheid waar hij werkt, hebben herkend en dat de informatie zo is verspreid.

Wat is de visie van getuige Q?

Q legde een verklaring af tegenover een medewerker van de Nationale ombudsman. Daarin verklaarde Q dat hij op vrijdag door verzoeker was gebeld en in vertrouwen was genomen over wat er die nacht was gebeurd. Q was X de volgende dag tegengekomen en deze had tussen neus en lippen door een opmerking over verzoeker gemaakt. Hij had iets gezegd in de trant van: "Leuk niet, dat akkefietje met (verzoeker; N.o.)?". X maakte deze opmerking waar anderen bij waren. Q was hier verder niet op ingegaan; hij deed alsof hij er niets van wist. Hij vroeg hem wat hij bedoelde en wat er aan de hand was. Daarop vertelde X kort over de aanhouding van verzoeker. X gaf daarbij niet aan van wie hij deze informatie had gehoord. Q had daar niet op doorgevraagd. De overige aanwezigen ook niet. Daarmee was het gesprek afgelopen.

Q heeft later die dag verzoeker gebeld en hem verteld dat er iemand over zijn aanhouding had gesproken. Hij had nog niet tegen verzoeker gezegd wie dat was geweest. Hij vroeg verzoeker of hij er meer van wist. Verzoeker vertelde dat hij er alleen met zijn bedrijfsleider en met zijn advocaat over had gesproken. Maar dat was allemaal in vertrouwen geweest.

Q had hieruit afgeleid dat X deze informatie wel van de politie had moeten horen.

Wat is de visie van politieambtenaar S.?

Politieambtenaar S. liet ten aanzien van de klacht over het verstrekken van informatie het volgende weten.

Hij hoorde via een collega die de aanhouding had verricht over de aanhouding van verzoeker. Deze collega liet hem dit weten, zodat hij op de hoogte was van de aanhoudingen die waren verricht toen S. niet in dienst was.

Er was binnen het korps aan de aanhouding van verzoeker niet meer aandacht besteed dan aan andere aanhoudingen die hadden plaatsgevonden. Het feit dat verzoeker bekend is in het horecacircuit maakt dat niet anders. Ook andere medewerkers in de horeca zijn weleens ergens bij betrokken. Het feit waarvoor verzoeker werd aangehouden, heeft voor verzoeker wel veel impact gehad, maar geldt binnen het korps niet als een schokkend feit. Wanneer bijvoorbeeld geweld wordt gebruikt tegen een collega heeft dat veel meer impact binnen het korps.

S. had niet gemerkt dat er door collega's over deze aanhouding is gesproken. Ook binnen het uitgaanscircuit was hij door niemand aangesproken op de aanhouding van verzoeker. Hij had er ook niemand over horen praten.

In het kader van de klachtbehandeling was S. gevraagd om met X te gaan praten. Het doel was te achterhalen of X zich over verzoeker had uitgelaten en waar hij die informatie vandaan had. S. was heel omzichtig te werk gegaan. Hij was niet direct over verzoeker begonnen. Hij had hem op een gegeven moment gevraagd of hij weleens over verzoeker had gesproken. Hij was daar heel verbaasd over. Hij zei iets als: "Het zegt me niets". Hij had er nooit over gesproken. S. heeft daar ook niet meer op doorgevraagd, hij wilde er niet te diep op ingaan en zo meer informatie verschaffen aan X. X had op het moment van de aanhouding al niet meer zo'n goed contact met verzoeker en de uitgaansgelegenheid waar verzoeker voor werkte.

S. had op een gegeven moment ook nog met verzoeker gesproken over wat er was gebeurd. Verzoeker zat er behoorlijk doorheen. Volgens hem was de aanhouding niet terecht en werd er een spelletje met hem gespeeld door de aangevers. Ook hadden ze gesproken over de professionele relatie die zij hadden opgebouwd en dat daarin wat hem betreft niets was veranderd. Daar was verzoeker bang voor.

S. en verzoeker hebben het er niet over gehad dat X over hem zou hebben gesproken of dat de politie over zijn aanhouding zou hebben gesproken met X. Die informatie zou hij op dat moment al wel moeten hebben gehad, gezien de verklaring die de getuige heeft afgelegd tegenover een medewerker van de Nationale ombudsman. Deze had immers op zaterdag verzoeker hierover al verteld. Het gesprek dat S. met verzoeker had vond enige tijd later plaats.

X leek hem overigens geen persoon die het woord "smeris" zou gebruiken, zoals verzoeker had gesteld dat hij zou hebben gezegd.

Het oordeel van de Nationale ombudsman

Ten aanzien van het consulteren van een advocaat

De Nationale ombudsman toetst aan het beginsel van fair play

Het beginsel van fair play houdt voor overheidsinstanties in dat zij burgers de mogelijkheid geven hun procedurele kansen te benutten en daarbij zorgen voor een eerlijke gang van zaken.

Hoe luidt het oordeel?

De Nationale ombudsman acht de klacht gegrond. Dit oordeel wordt hieronder toegelicht.

Salduz

Sinds het arrest van het Europese Hof van de Rechten van de Mens in de zaak Salduz op 27 november 2008 is geweest, zijn in Nederland de regels zo aangepast dat een verdachte voorafgaand aan zijn verhoor een advocaat kan, en in sommige gevallen zelfs moet, consulteren. Deze advocaat kan met de verdachte praten over het strafbare feit waarvan hij wordt verdacht, vertellen hoe een politieverhoor verloopt en welke rechten en plichten hij heeft tijdens het verhoor. De advocaat kan hem kortom van advies voorzien. De advocaat is bij dat verhoor niet aanwezig. Dit is alleen anders wanneer het een minderjarige verdachte betreft.

Werkinstructie Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie

Afhankelijk van de zwaarte van de verdenking zijn er verschillen met betrekking tot de consultatiebepalingen. Meer details daarover staan hierna onder het kopje Achtergrond. In het geval van verzoeker ging het om een verdenking van een misdrijf waartegen geen voorlopige hechtenis is toegestaan. Deze verdenking valt onder de categorie C, de lichtste categorie. Aangezien ten tijde van de verdenking van verzoeker (6 augustus 2009) de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor nog niet in werking was getreden, wordt bij de beoordeling van deze klacht gekeken naar de werkinstructie van het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie, waar tot dat moment naar werd gehandeld.

Categorie C

Deze werkwijze hield het volgende in:

De verdachte moet actief gewezen worden op het recht op consultatiebijstand

De kosten van rechtsbijstand zijn voor eigen rekening van de verdachte

De verdachte zoekt zelf contact met een advocaat

De advocaat moet binnen één uur op het politiebureau of in het cellencomplex verschijnen

Is dat niet mogelijk, dan kan een telefonisch consult uitkomst bieden

Verschijnt de advocaat niet op tijd, dan kan het verhoor worden gestart, zonder voorafgaand overleg met het Openbaar Ministerie

Doet de verdachte afstand van het consulteren van de advocaat, dan wordt dit duidelijk in het proces-verbaal vermeld

De hele gang van zaken wordt in het proces-verbaal vastgelegd, de hulpofficier van justitie ziet hierop toe

De tijd tussen 00:00 en 09:00 uur telt niet mee

Het consult duurt maximaal twintig minuten

Hoe ging het in verzoekers geval?

Het staat vast dat de hulpofficier van justitie aan verzoeker heeft gevraagd of hij een advocaat wilde spreken voorafgaand aan het verhoor. Deze vraag heeft verzoeker bevestigend beantwoord. Daarop heeft de hulpofficier van justitie de piketadvocaat gebeld en diens voice-mail ingesproken. Zij heeft dus zelf contact gezocht met de piketadvocaat en heeft dit niet overgelaten aan verzoeker.

Verzoeker is rond 05:00 uur aangehouden, de piketadvocaat is gebeld om 05:55 uur, dus buiten de uren om die zijn aangewezen. Pas om 09:00 uur begon de officiële termijn te lopen. Het verhoor startte om 09:29 uur. Op dat moment had de piketadvocaat nog niet gebeld en was evenmin langsgesproken op het politiebureau. De politie heeft niet nog een half uur extra gewacht met het starten van het verhoor, terwijl dit volgens de werkinstructie wel had moeten. Pas om 10:00 uur had de afweging gemaakt kunnen worden of het verhoor gestart kon worden zonder dat verzoeker een advocaat had kunnen consulteren.

Volgens de verhorende politieambtenaar heeft verzoeker voorafgaand aan het verhoor laten weten af te zien van de mogelijkheid om een advocaat te consulteren. Dit is niet in het proces-verbaal opgenomen, wat wel had moeten. De hulpofficier van justitie had hierop moeten toezien.

Conclusie

Wat hieruit valt te concluderen is, dat de advocaat is gewaarschuwd; dat deze niet vóór 10:00 uur is verschenen en evenmin voor die tijd heeft gebeld; en dat het verhoor te vroeg is gestart. Had de politie gewacht met het verhoren van verzoeker tot na 10:00 uur, dan had er geen bezwaar bestaan om daarmee te starten in het geval de advocaat nog niets van zich had laten horen. Nu dat uur niet is afgewacht, is de vraag of verzoeker afstand heeft gedaan van zijn consultatierecht relevant voor de vraag of hij is geschonden in zijn recht op fair play.

Verzoeker stelt dat hij geen afstand heeft gedaan van zijn recht om een advocaat te spreken. Dit kan aan de hand van het proces-verbaal niet worden nagegaan. Dat maakt het achteraf lastig om te bepalen wie gelijk had. Verzoeker heeft gesteld bij zowel de aanhoudende politieambtenaren als bij de hulpofficier van justitie te hebben gevraagd om te kunnen spreken met een advocaat. Dan is het niet logisch dat verzoeker daar op het

moment dat het verhoor start vanaf ziet. Nu niet op de voorgeschreven wijze in een proces-verbaal is vastgelegd dat verzoeker afstand heeft gedaan van zijn recht op consultatiebijstand, gaat de Nationale ombudsman ervan uit dat de verdachte (verzoeker) geen afstand heeft gedaan.

Dit betekent dat de Nationale ombudsman van oordeel is dat verzoeker onvoldoende de mogelijkheid heeft gekregen zijn procedurele kansen te benutten. Hierdoor is het beginsel van fair play geschonden.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Ten aanzien van het bespreken van de aanhouding met derden

De Nationale ombudsman toetst aan het vereiste van professionaliteit

Het vereiste van professionaliteit houdt in dat de overheid er voor zorgt dat haar medewerkers volgens hun professionele normen werken. De burger mag van hen bijzondere deskundigheid verwachten. Hun opstelling is in alle gevallen gepast en deskundig.

Hoe luidt het oordeel?

De Nationale ombudsman acht deze klacht niet gegrond.

De Nationale ombudsman is er niet van overtuigd dat de politie met de heer X heeft gesproken over de aanhouding van verzoeker. De volgende punten liggen hieraan ten grondslag.

Uit de verklaring van Q blijkt dat X nooit heeft gezegd dat hij van de politie heeft gehoord dat verzoeker was aangehouden. Q heeft deze conclusie zelf getrokken en blijkbaar met verzoeker gedeeld.

Uit de verklaring van de heer S. komt naar voren dat X verbaasd was over de vraag of hij zich over de aanhouding van verzoeker had uitgelaten tegenover derden. Het zei hem niets en hij had er nooit over gesproken, liet hij S. weten.

De heer S. heeft ook verklaard dat verzoeker in het gesprek dat hij met hem heeft gevoerd niet is begonnen over het feit dat de politie met X over zijn aanhouding zou hebben gesproken. Dat zou wel voor de hand hebben gelegen gezien het tijdstip waarop het gesprek plaatsvond en het karakter van dat gesprek.

Nu zit er een tegenstrijdigheid in de verklaringen van Q en S. over wat X heeft gezegd. Q zegt dat X met hem over de aanhouding heeft gesproken. X heeft tegen S. gezegd dat hij er nooit met iemand over heeft gesproken. Indien al aannemelijk is dat X er wel over heeft

gesproken, rechtvaardigt dat nog niet de conclusie dat X deze informatie van de politie heeft ontvangen.

De Nationale ombudsman komt daarmee tot het oordeel dat de politie in deze niets valt te verwijten ten aanzien van het verstrekken van informatie aan derden. De politie heeft niet gehandeld in strijd met het vereiste van professionaliteit.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de beheerder van het regionale politiekorps Fryslân is:

gegrond ten aanzien van het niet kunnen consulteren van een advocaat, wegens schending van het beginsel van fair play;

niet gegrond ten aanzien van het verschaffen van informatie over de aanhouding aan derden.

De Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer

Achtergrond

Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor van het College van procureurs-generaal

(geldig vanaf 1 april 2010 tot heden)

"Samenvatting

In deze aanwijzing worden in de eerste plaats regels gegeven voor de verwezenlijking van het recht van de aangehouden verdachte om *voorafgaand aan* het verhoor door de politie een raadsman te raadplegen. Dit recht vloeit voort uit recente jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Deze vorm van rechtsbijstand wordt in deze aanwijzing 'consultatiebijstand' genoemd. Zowel minderjarige als meerderjarige verdachten hebben recht op consultatiebijstand. De consultatiebijstand bestaat uit een gesprek van de verdachte met een raadsman dat plaatsvindt voorafgaand aan het eerste inhoudelijke verhoor van de verdachte door de politie. Met 'inhoudelijk verhoor' wordt bedoeld het verhoor van een verdachte aangaande zijn betrokkenheid bij een strafbaar feit. Het gesprek van de verdachte en de raadsman vindt in de regel plaats in een persoonlijk contact op het politiebureau; slechts in categorie C-zaken zal in beginsel met een telefonisch gesprek kunnen worden volstaan.

De aanwijzing geeft voorts regels over de invulling van het recht op bijstand door een raadsman tijdens het verhoor door de politie ('verhoorbijstand'). De Hoge Raad heeft namelijk in de hierna te noemen uitspraken overwogen dat aangehouden jeugdige verdachten ook het recht hebben op bijstand door een raadsman of een andere vertrouwenspersoon *tijdens* het verhoor door de politie. Onder jeugdige verdachten worden in deze aanwijzing minderjarige verdachten verstaan.

Uit de jurisprudentie vloeit niet voort dat meerderjarige verdachten ook het recht op verhoorbijstand hebben. Deze aanwijzing houdt dan ook geen regeling in voor de bijstand van een raadsman tijdens het verhoor van meerderjarige verdachten. Het experiment 'raadsman bij politieverhoor', dat op 1 juli 2008 is gestart in de arrondissementen Rotterdam en Amsterdam en dat duurt tot 1 juli 2010, blijft onverkort van kracht. De in het kader van dat experiment geldende afspraken en procedures hebben voorrang boven hetgeen in deze aanwijzing is gesteld.

In deze aanwijzing zullen gemakshalve begrippen als 'politie' en 'politiebureau' worden gebruikt, maar deze aanwijzing geldt voor verhoren door elke opsporingsambtenaar.

Achtergrond

De Grote Kamer van het EHRM heeft op 27 november 2008 arrest gewezen in de zaak *Salduz tegen Turkije* (...). Deze uitspraak is later gevolgd door andere EHRM-beslissingen zoals *Panovits tegen Cyprus* (...), *Shabelnik tegen Oekraïne* (...), *Plonka tegen Polen* (...) en *Pishchalnikov tegen Rusland* (...). Op 30 juni 2009 zijn drie arresten gewezen door de Hoge Raad (LJN BH3079, BH3081, BH3084).

Reeds door de EHRM-arresten in de zaken *Salduz* en *Panovits* en de daaraan in de juridische literatuur bestede aandacht, alsmede door de in februari 2009 gepubliceerde conclusies van A-G Knigge in de zaken die hebben geleid tot de zojuist genoemde HR-arresten, is tamelijk snel duidelijk geworden dat in het Nederlandse strafprocesrecht behoefte bestaat aan verandering van wet- en regelgeving rondom de bijstand door raadslieden aan verdachten die in het kader van het opsporingsonderzoek door opsporingsambtenaren worden verhoord. Dit besef is door de minister van Justitie verwoord in zijn brief aan de Tweede Kamer d.d. 15 april 2009 (...). In die brief is aangekondigd 'dat de bestaande regeling in het Nederlandse Wetboek van Strafvordering moet worden aangevuld en dat een aanpassing van het bestaande beleid (...) in gang moet worden gezet'. Deze aanwijzing beoogt voor een belangrijk gedeelte in de zojuist bedoelde aanpassing te voorzien, in afwachting van formele wetgeving. In zijn brief van 15 december 2009 aan de Tweede Kamer (...) heeft de minister van Justitie de hoofdlijnen van deze aanwijzing aangekondigd.

(...)

Consultatiebijstand voor meerderjarige en minderjarige verdachten

Algemeen

Informeren van verdachte over het recht op consultatiebijstand

Elke aangehouden verdachte die voor verhoor naar een politiebureau is gebracht, moet er door de politie op worden gewezen dat hij het recht heeft om voorafgaand aan het eerste inhoudelijke verhoor een raadsman te raadplegen. De consultatiebijstand vindt bij A- en B-zaken altijd plaats in een gesprek op het politiebureau. Bij C-zaken wordt de verdachte in de gelegenheid gesteld telefonisch contact op te nemen met een raadsman. In dat gesprek kan alsnog worden besloten dat een persoonlijk contact op het politiebureau wenselijk wordt geacht waartoe de raadsman de verdachte op het politiebureau zal kunnen bezoeken.

Als de raadsman voor het verlenen van consultatiebijstand aan de verdachte op het politiebureau wordt verwacht, wordt zijn komst in alle categorieën zaken maximaal twee uur afgewacht.

Bij A-zaken kan de verdachte geen afstand doen van het recht op consultatiebijstand; bij B- en C-zaken is het wel mogelijk afstand van dat recht te doen.

Ook wordt de verdachte erover geïnformeerd dat gebruikmaking van zijn recht op consultatiebijstand bij A- en B-zaken voor hem geen kosten met zich meebrengt en dat bij C-zaken de kosten daarvan voor zijn rekening komen.

Het voorgaande wordt aan elke aangehouden verdachte door een opsporingsambtenaar medegedeeld. Van het feit dat deze mededelingen zijn gedaan wordt in een proces-verbaal melding gemaakt. Daarbij wordt ook de (eventuele) reactie van de verdachte op deze mededelingen vastgelegd. Als de verdachte bij B- en C-zaken, verklaart geen advocaat te willen raadplegen en daarmee afstand te doen van het recht op consultatiebijstand, vermeldt de politie dat in een proces-verbaal.

De hulpofficier van justitie aan wie de verdachte na zijn aanhouding, ingevolge het bepaalde in artikel 53, derde lid, respectievelijk 54, derde lid Sv wordt voorgeleid, vergewist zich ervan dat deze mededelingen aan de verdachte zijn gedaan. Als de verdachte, bij B- en C-zaken, reeds vóór deze voorgeleiding aan de hulpofficier van justitie te kennen heeft gegeven afstand te doen van zijn recht op consultatiebijstand, dan verifieert de hulpofficier van justitie bij de verdachte of deze inderdaad afstand doet van zijn recht op consultatiebijstand. Van deze verificatie wordt melding gedaan in een proces-verbaal.

De komst van de raadsman

Bij A- en B-zaken zorgen, onder verantwoordelijkheid van de Raad voor Rechtsbijstand, de piketcentrales ervoor dat raadslieden worden opgeroepen om consultatiebijstand te verlenen. Indien de komst van een raadsman voor het verlenen van consultatiebijstand gewenst is, meldt de politie dit dan ook zo spoedig mogelijk na de aanhouding van de verdachte aan de piketcentrale. De politie legt het tijdstip van de melding aan de piketcentrale vast in een proces-verbaal. De raadsman dient vervolgens binnen twee uur nadat de melding aan de piketcentrale heeft plaatsgevonden, op het politiebureau aanwezig te zijn om de verdachte consultatiebijstand te verlenen.

De piketcentrales zijn dagelijks van 07:00 uur tot 20:00 uur operationeel. Buiten die periode worden door de piketcentrales geen raadslieden opgeroepen om consultatiebijstand te verlenen. Hierop kan slechts sporadisch uitzondering worden gemaakt: in geval van levensdelicten, gijzelingen en ontvoeringen kan de piketcentrale ook gedurende de nachtelijke uren worden benaderd om een raadsman te activeren om dan consultatiebijstand te verlenen.

Meldingen van de politie die buiten de periode van 07:00 tot 20:00 uur bij de piketcentrales binnenkomen, worden om 07:00 uur aan de raadslieden doorgegeven. De raadslieden zullen dan derhalve vóór 09:00 uur op het politiebureau aanwezig zijn om consultatiebijstand te verlenen.

Als de verdachte in A- en B-zaken consultatiebijstand wil ontvangen van een gekozen en door hemzelf betaalde raadsman, meldt de politie dat aan die raadsman. De politie kan dat slechts doen als de verdachte over voldoende gegevens beschikt om die raadsman te kunnen bereiken. Als de gekozen raadsman niet direct bereikt kan worden of deze aangeeft niet binnen twee uur op het politiebureau te kunnen zijn, doet de politie vervolgens direct een melding aan de piketcentrale. Vanaf die melding geldt de termijn van twee uur voor de komst van de raadsman. Bij de melding aan de piketcentrale c.q. de gekozen raadsman geeft de politie door in welke categorie de zaak valt.

Gedurende de periode van twee uur na de melding wordt de komst van de raadsman op het politiebureau afgewacht en zal, behoudens in noodgevallen (zie hierna), niet worden aangevangen met het verhoor van de verdachte.

De verdachte krijgt na aankomst van de raadsman op het politiebureau vervolgens de gelegenheid om dertig minuten vertrouwelijk met de raadsman te spreken. Het voorgaande betekent dat vanaf de melding aan de piketcentrale maximaal tweeënhalf uur dient te worden gewacht met de aanvang van het eerste inhoudelijk verhoor (tenzij door de officier van justitie in voorkomend geval anders wordt beslist).

De consultatiebijstand vindt plaats in de periode van zes uur, bedoeld in artikel 61, eerste lid, Sv. Pas nadat (in daarvoor in aanmerking komende gevallen) de verdachte in de gelegenheid is gesteld een raadsman te consulteren, kan de voorgeleiding aan de

hulpofficier van justitie met het oog op de inverzekeringstelling van de verdachte plaatsvinden.

Aanvullende informatie per categorie

(...)

Categorie C

Als de verdachte gebruik wil maken van zijn recht op consultatiebijstand, stelt de politie hem in de gelegenheid om telefonisch contact op te nemen met een raadsman. De verdachte kan maximaal twee pogingen ondernemen om met een raadsman in contact te komen.

Als de verdachte, na telefonisch overleg met een raadsman, te kennen geeft dat die raadsman voor een persoonlijk onderhoud met hem naar het politiebureau zal komen, wordt twee uur gewacht met de aanvang van het verhoor in afwachting van de komst van de raadsman. Als de advocaat na twee uur niet aanwezig is op het politiebureau, kan worden aangevangen met het verhoor. Verschijnt de raadsman binnen genoemde termijn, dan kan verdachte maximaal dertig minuten overleg plegen met de raadsman.

Bijzondere gevallen

(...)

Verdachte doet afstand, maar wil daar later op terugkomen

Als een verdachte in een zaak van de B-categorie afstand heeft gedaan van het recht op consultatiebijstand, kan met het verhoor worden aangevangen. Indien de verdachte nadien toch om contact met een raadsman verzoekt, kan hem dit contact in het licht van de relevante jurisprudentie en het bepaalde in artikel 28 lid 2 Sv niet worden ontzegd. De hulpofficier van justitie beslist op dat moment over de verdere gang van zaken aangaande het contact met die raadsman.

(...)

Overgangsrecht

Voorafgaand aan de inwerkingtreding van deze aanwijzing is een standpunt van het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie (WBOM) gebezigd als te volgen handelwijze. Hoewel dat standpunt geen officiële beleidsregel betrof, wordt volledigheidshalve opgemerkt dat met de inwerkingtreding van de onderhavige aanwijzing het standpunt van het WBOM als handelwijze komt te vervallen. Gezien de nieuwe financieringsregeling van de Raad voor Rechtsbijstand, 'Vergoeding raadplegen raadsman voorafgaand aan of bij het politieverhoor' en de verkorting van de termijnen voor de komst

van de raadsman van vier uur naar twee uur, vervalt dan ook de noodzaak om de inverzekeringstelling naar voren te halen, zoals onder het regime van het WBOM-standpunt te doen gebruikelijk was."

Voorlopige werkinstructie van het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie

(toegepast voorafgaand aan de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor, laatste aanpassing op 30 juli 2009)

"3. C-zaken

Afbakening van de categorie

Dit zijn alle overige zaken met aangehouden verdachten waarin geen inverzekeringstelling mogelijk is.

Handelwijze

De aangehouden verdachte actief wijzen op zijn recht om *voor eigen rekening* voorafgaand aan het eerste verhoor te overleggen met zijn raadsman: dus geen piepsysteem meer!

De verdachte erop wijzen dat hij afstand kan doen van zijn recht op deze consultatie. Als er afstand wordt gedaan, dan dient dit adequaat bij proces-verbaal gerelateerd te worden. Een door de verdachte zelf ondertekende afstand is niet noodzakelijk.

Wordt het verzoek tot rechtsbijstand door de verdachte gedaan, dan leidt de inwilliging ervan automatisch tot een inbreuk op de procesmatige gang van zaken van het verhoor. Als het onderzoek het kan lijden dan zou gekozen moeten worden voor het in vrijheid stellen van de verdachte, onder het (dringende) verzoek om op een later tijdstip op het bureau terug te komen. De verdachte kan zich dan vóór de voortzetting van het verhoor zelf tot een advocaat wenden.

Kan het onderzoek een dergelijke invrijheidstelling niet lijden en is het waarschijnlijk dat de zesuurstermijn geheel of nagenoeg geheel benut zal worden, dan moet er in die periode iets geregeld worden om aan het verzoek tegemoet te komen. In het geval de verdachte zelf een advocaat noemt zou die gebeld kunnen worden. Als die advocaat zegt te kunnen en willen komen, dan zou dit tot uitstel van het verhoor van maximaal een uur dienen te leiden. Wil de advocaat wel komen, maar kan hij niet binnen een uur aanwezig zijn, dan ligt het voor de hand om telefonisch contact tussen advocaat en verdachte te arrangeren.

Kan de verdachte geen advocaat noemen, dan zou een uitstel van ongeveer een uur verleend kunnen worden, ten einde de mogelijkheid te beproeven dat namens verdachte iemand anders (bijvoorbeeld telefonisch ingeschakeld familielid) probeert binnen dat tijdsbestek een advocaat ter plekke of aan de lijn te laten komen.

Van de advocaat mag verlangd worden dat hij binnen één uur na de melding aanwezig is.

Is hij er na dit ene uur nog niet, dan is het in categorie C aan de politie toegestaan met het verhoor te beginnen zonder voorafgaand overleg met het OM. De politie dient de totale gang van zaken goed te relateren middels PV. De hulpofficier van justitie dient hierop toe te zien."